

Ігор БРИНДАК

У наш час люди вже звикли, що гасла чи ідеї не завжди співпадають з діями тих, хто їх проголошує. У зв'язку з цим виникають крайнощі. Перша – коли люди занадто вірять тим, хто проголошує привабливі речі, не звертаючи при цьому увагу на те, що вони роблять. А друга – коли через дії певних осіб не сприймають ідей, які ті особи репрезентують. Власне, про другу крайність і піде мова у даній публікації. Вже не вперше проти релігії як такої чи проти окремих конфесій, зокрема, підноситься закид, що релігійні гасла сприяють ворожнечі, нетерпимості, війнам і ін. Це, правда, відноситься не тільки до християнства. Упродовж останніх років мали місце чисельні спекуляції у зв'язку з посиленням ісламського фундаменталізму. Через нього просто говорять про загрозу релігійного фундаменталізму як такого чи фанатизму. При цьому фундаменталістом вважається кожен, хто вірить у правдивість своєї релігії. В секулярних колах він сприймається мало не як потенційний терорист. Відносно християнства, то завжди згадуються загальновідомі історичні події: хрестові походи, інквізиція і т. д.

При цьому не беруться під увагу офіційні вибачення Церкви. Логіка дій приблизно така: якщо, наприклад, в часі хрестових походів відбувалися ті чи інші недобрі речі, а хрестові походи організовувалися на захист християнської віри, то це, мовляв, означає, що з цією вірою не все гаразд. Тому спробуймо в'яснити, наскільки таке міркування є правильним. Чомусь у багатьох людей слово «фанатизм», як правило, асоціюється з прикметником «релігійний». Хоча не є секретом те, що, наприклад, існують футбольні фанати, які навіть самі себе так називають. Неодноразово були випадки, коли вони влаштовували бійки на стадіонах, які навіть призводили до смертельних наслідків. І притому нікому не приходить до голови говорити про небезпеку футболу чи взагалі спорту, або ж про «спортивний фундаменталізм». В історії відомі випадки, коли здійснювали злочини в ім'я науки. Наприклад, в нацистських концтаборах проводили медичні експерименти над живими людьми. Чи це означає, що медицина як така є недобра? А скільки крові було пролито в часі Великої французької революції (1789-1799), яка, як відомо, тривала під гаслами «Свобода, рівність, братерство».

Напевно, багато хто пам'ятає ще зі шкільної парти таку історичну подію як громадянська війна у США (1861-1865). Відомо, що вона велася між північними і південними штатами. Згідно з офіційною версією, головною причиною війни було начебто питання рабського поневолення американських негрів. Північні штати виступали нібито за скасування рабства, а південні – за його збереження. З цієї причини північні штати, якими тоді керував Президент Авраам Лінкольн, мали велику підтримку серед ліберальних і так званих прогресивних кіл Європи. Однак про те, що витворяли у південних штатах північні війська, довгий час не було прийнято писати. Хоча бували й винятки. Як, наприклад, знаменитий роман Маргарет Мітчелл «Розвіяні вітром». Упродовж тривалого часу існувала думка, що письменниця проявила тенденційність і перебільшення в описі

безчинств з боку військ Півночі. Але цікаво прочитати, що писали самі командувачі тими військами або їхні прихильники. Тобто люди, які аж ніяк не зацікавлені в критиці Півночі. Перед цитуванням хочу задля об'єктивності зробити одну поправку. Війська Півночі склалися не лише із жителів північних штатів, адже в їхніх рядах було багато найманців і волонтерів майже з цілого світу. На відміну від південців, де, як правило, при зброї були місцеві мешканці. Отож, слова північан.

Генерал Вільям Шерман: «Залишаючи Південну Кароліну, мої солдати настільки звикли все руйнувати на своєму шляху, що дім, де була моя штаб-квартира, загорався перш, ніж я його залишав».

Генерал Філіп Шерідан: «Мені вдалося спалити дві тисячі сховищ, наповнених зерном, і сімдесят млинів, а також забити три тисячі овець. В зоні п'яти миль я наказав спалити всі будинки».

Генрі Сендберг, біограф президента Лінкольна: «Кавалеристи хапали стариків і душили їх до тих пір, поки вони не відкривали свої тайники із золотими монетами, сріблом чи дорогоцінностями. Солдати лягали у брудних чоботах на білосніжних простирадлах, танцювали на лакованих підлогах, вили під акомпанемент піаніно, а пізніше розбивали піаніно прикладами. Витягували перини зі спальнень і влаштовували «снігопади» з пір'я. Тим лякали білих жінок, але згвалтуванням справа зазвичай не завершувалась. Були один-два випадки. Зате кавалеристи вільно вели себе з негритянками і особливо – з мулатками. Все це творили солдати Шермана. А він їх не карав бо вважав, що кращих за них вояків у світі немає. » (всі цитати за Александр Бушков, «Неизвестная война»// Москва: «Олма-медиа груп», 2008. - С. 462-463).

Зверніть увагу, дорогі читачі, що найчастіше жертвами насилля ставали саме темношкірі жінки, за права яких війська Півночі начебто боролися. До вищевказаного ще варто додати, що армії процитованих генералів Шермана і Шерідана також паралельно вели бойові дії проти індіанців, винищуючи цілі племена і забираючи їхні землі. І загинуло у цій війні близько 600 тисяч осіб, а близько мільйона стали інвалідами. Тому якщо йти за антиклерикальною логікою, згідно з якою дії свідчать про гасла, то можна легко зробити висновок, що рабство – це добре, а його ліквідація – це погано, якщо в ім'я боротьби з рабством творилися такі безчинства. Чи все ж таки краще розділити гасла і людей, які підтримують ті гасла бодай на офіційному рівні. Власне, в такому ракурсі і слід оцінювати ті події в історії, які відбувалися під релігійними гаслами.

Візьмемо для прикладу ті ж самі хрестові походи. Паралель у даному випадку буде дуже вдалою, бо не слід забувати, що в часі походів хрестоносці звільняли не лише Святу Землю, але й невільників-християн. Правда, вони теж часто чинили безчинства, але, хоч це їх і не виправдовує, стосовно тих, кого вважали противниками. А ось у випадках, наведених вище, жертвами ставали ті, за права яких нібито боролися. Крім того, Церква хоча й організовувала хрестові походи, але зловживання хрестоносців засуджувала.

«Бороніть гріб Господа нашого Ісуса Христа, але не пляміть ваших рук кров'ю», - писав до хрестоносців великий середньовічний проповідник святий Бернард з Клевро (цит. за «Milujcie sie»// 2004. - №1. – С. 34). Можливо, дехто з читачів переглядав у свій час казахський фільм «Султан Бейбарс». Нагадую, що стрічка була знята ще в радянський час. Отже, про ніякі симпатії до Церкви не могло бути й мови. Однак, незважаючи на це, у фільмі показано, як Папа Інокентій III накладає відлучення від Церкви на хрестоносців, що брали участь у пограбуванні Константинополя. Це реальний історичний факт, який мав місце у 1204 році. Деякі церковні ієрархи діяли ще більш радикально. Навіть так, що

для нашого часу може виглядати шокуючим. Так у 1096 році на самому початку першого хрестового походу деякі з його учасників, - а були це, правда, не лицарі, а ополченці, які найчастіше склалися з маргінальних елементів, - по дорозі до Святої Землі влаштовували юдейські погроми. Про це останнім часом писалося немало, але рідко згадувалося про те, якою була реакція духовенства на ці події. Тому спробуємо заповнити прогалину: «Єпископ шпаєрський швидко припинив бешкет, вдавшись до сили й повісивши призвідців: «Бо він був праведний чоловік серед не євреїв і Вічносуший через нього здійснив ласку нашого визволення» (цит. з єврейського літопису прим. – І.Б.). Так само діяв і архієпископ кьольнський» (Пол Джонсон, «Історія євреїв», Київ «Альтернативи» // 2000.- С. 240). Не забуваймо також святого Франциска Асизського, який своєю проповіддю зупиняв хрестоносців від погромницьких дій. Це була одна з причин, за що він здобув немалий авторитет у мусульман. Як бачимо, навіть тоді релігійні діячі в міру можливого старалися зробити так, щоб гасла співпадали з діями. І ще одне. Ряд подій в історії, які назагал прийнято оцінювати позитивно, теж відбувалися під релігійними гаслами. Наприклад, повстання мексиканських індіанців(1810), яке завершилося національно-визвольною війною і проголошенням незалежності, відбувалося під кличем «Захисту релігії, культу Матері Божої з Гуаделупе і батьківщини від збочених ідей французької революції» (Лотар Гроппе, «О. Мігуель Про», Львів: «Добра книжка» // 2009.- С. 133). І на своєму прапорі повстанці помістили зображення ікони Гуаделупської Богородиці. Якщо бути об'єктивним до кінця, то слід визнати, що в їхньому кличі була доля авантюризму. Мається на увазі, що іспанські губернатори в Мексиці не були прихильниками французької революції. Але важливим є інше: щоб підняти на боротьбу індіанців, потрібно було використати виразно католицькі гасла. Це, вочевидь спростовує поширене тепер твердження, що у часі іспанського панування Католицька Церква сприймалась індіанцями як інститут гноблення. Пригадуємо також, що під прапором Гуаделупської Богородиці і кличем «Хай живе Христос-Цар!» у Мексиці відбувалося і повстання Крістіади у 20-30-х роках минулого століття, спрямоване проти мексиканських диктаторів. Рух «Солідарність» у Польщі розпочався з того, що в 1980 році страйкуючі робітники судноремонтного підприємства Гданська вивісили ікону Ченстоховської Богородиці і портрет Папи Івана Павла II. Це з подій ближчих до нас часів. А якщо заглибитися в історію, то, звісно, їх можна було б знайти значно більше. Як бачимо, під релігійними гаслами відбувалися не тільки погроми. Наостанок хочеться зазначити ще одну річ. У Євангелії читаємо: «Не кожен, хто каже до мене «Господи, Господи!», увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю мого Отця, що на небі» (Мт. 6, 21). Як бачимо, і сам Спаситель потверджує, що можуть бути добрі слова і невідповідні до них дії. Тому недобрі вчинки під гарними гаслами – це тільки потвердження правдивості Євангелія.

Ігор БРИНДАК, викладач. Гасла і дії //»Жива Вода» №11 2011р.Б